

RIKSADVOKATEN

Statsadvokatembetene
Politimesterne
Sjefen for Kripos

Sendes kun per e-post

DERES REF.:

VÅR REF.:

2016/01951-006 BIS004
849

DATO:

02.03.2017

FELLES RETNINGSLINJER FOR STATENS BARNEHUS – POLITI OG PÅTALEMYNDIGHETENS DELTAKELSE I KONSULTASJONSTEAM

Vedlagt følger til orientering Politidirektoratets brev 19. desember d.å. med felles retningslinjer for Statens barnehus som bilag.

Barnehusene har, i kraft av å huse og tilrettelegge for avhør av særlig sårbare fornærmede og vitner, en meget sentral funksjon under etterforskningen på et saksfelt som er høyt prioritert. For påtalemyndigheten er det viktig at barnehusene ivaretar sin funksjon på en måte som både trygger at mulige fornærmede og vitner kan få formidlet opplysninger som de ønsker og kan gi under etterforskningen, samtidig som mistenkte/siktedes rettssikkerhet ivaretas. Dette nødvendiggjør god rolleforståelse hos barnehusene, herunder at de – som en aktør under en politietterforskning – både forstår og er seg bevisst objektivitetsplikten. Barnehusenes doble funksjon som del av politiet og en aktør under etterforskningen på den ene side, og som helsepersonell og behandlere på den annen, byr nødvendigvis på enkelte utfordringer.

Riksadvokaten er derfor tilfreds med at nasjonale retningslinjer for barnehusene nå er på plass. Retningslinjene bidrar til rolleavklaring og rolleforståelse, og til forutberegnelighet for andre aktører, herunder politi- og påtalemyndighet. Føringsene er også viktig for å sikre at praksis ved de ulike barnehusene ikke varierer mer enn det som er saklig begrunnet i geografi, demografi etc.

I retningslinjene er det lagt opp til at *alle fornærmede* i saker om vold og seksuelle overgrep som hovedregel skal få tilbud om medisinsk undersøkelse ved barnehuset. Slik undersøkelse vil bli tilbudt av barnehusene i egenskap av helsepersonell, og gjennomføres i "helsesporet". I tilfeller hvor det gjennomføres en klinisk rettsmedisinsk undersøkelse av fornærmede etter beslutning fra påtalemyndigheten, er det antatt at det ikke behov for en medisinsk undersøkelse i tillegg.

Dokumentasjon fra den medisinske undersøkelsen skal journalføres og vil eventuelt kunne innhentes i straffesaken på vanlig måte etter samtykke. Det tas etter det vi forstår sikte på å gi en nærmere beskrivelse – utover forannevnte – av hvordan opplysninger som kan ha betydning for

straffesaken og som fremkommer under den medisinske undersøkelsen, skal håndteres. For ordens skyld bemerkes at retningslinjene på dette punkt ikke skal ha betydning for den påtalemessige vurderingen av om det skal foretas en klinisk rettsmedisinsk undersøkelse. Denne skal fortsatt bero på om en slik undersøkelse antas å være av betydning for opplysning av saken. En bemerker for ordens skyld at en rettsmedisinsk undersøkelse også kan være egnet til å avkrefte en mistanke.

Retningslinjene avklarer ikke forholdet mellom ulike regelsett for taushetsplikt og utlevering/utveksling av opplysninger. Som påpekt i oversendelsesbrevet fra direktoratet gjenstår det å avklare hvilken rett og plikt ansatte ved barnehusene har til å utlevere opplysninger i tilfeller hvor både politiregisterloven og helsepersonelloven gjelder. Påtalemyndigheten må være oppmerksom på at det kan være uklarheter her, og en bør eventuelt tydeliggjøre og understreke i den enkelte sak hva som følger av politiregisterloven.

Særlig om konsultasjonsteam

Flere barnehus koordinerer og deltar i dag i tverretatlige konsultasjonsteam der offentlige instanser, blant annet barnevernstjenesten, helsepersonell, skole og barnehager får råd og veiledning i saker med mistanke om vold, overgrep eller omsorgssvikt mot barn uten at barnas identitet er kjent eller omtales. Teamene har i dag ulik forankring, sammensetning, mandat, geografisk dekningsområde etc. Det er vanlig at polititjenestepersoner deltar i slike team. I det nyopprettede konsultasjonsteamet ved Statens barnehus i Oslo deltar også representant fra påtalemyndigheten.

I regjeringens opptrappingsplan mot vold og overgrep (2017-2021), som for tiden er til behandling i justiskomiteen, er konsultasjonsteamene vurdert som en viktig modell i arbeidet for å forebygge og avdekke vold. Denne modellen ønsker regjeringen skal benyttes flere steder. Regjeringen "ser behovet for en evaluering av erfaringene med konsultasjonsteamene som kan danne grunnlag for å videreutvikle og spre disse modellene for samarbeid." Politidirektoratet skriver i brev 19. desember 2016 at det er behov for å avklare barnehusets rolle i konsultasjonsteamene.

Det er utvilsomt slik at både ulike offentlige etater og privatpersoner kan ha behov for informasjon og ønske råd om hvordan en mistanke om vold eller overgrep mot barn bør vurderes og håndteres. Konkret og direkte informasjon fra politiet om dets arbeid med slike saker, og hva som er politiets oppgave og siktemål, er trolig viktig for å øke antallet anmeldelser og avdekke flere tilfeller av vold og overgrep mot barn. Det er derfor ønskelig at politi og påtalemyndighet gir generell informasjon om f.eks. grensen for det straffbare, avvergingsplikten, straffeprosessloven § 224 og andre påtalemessige vurderinger og avgjørelser, hvordan slike saker normalt etterforskes, hvordan det er ønskelig at andre offentlige instanser innretter seg av hensyn til politiets etterforskning, hvilke virkemidler politiet har og ikke har, etc.

Derimot er det problematisk dersom påtalemyndigheten gir konkrete råd om det for eksempel bør inngis anmeldelse eller ikke i konkrete saker (anonyme eller ikke) basert på den (begrensede) informasjonen som gjøres tilgjengelig i en konsultativ sammenheng. Tilsvarende er det problematisk om polititjenestepersoner gir slike råd. Opplysninger og informasjon tolkes ulikt avhengig blant annet av mottakers faglige ståsted, oppgaver og erfaringer, og en "sak" viser seg regelmessig å være både mer og mindre alvorlig og omfangsrik enn først antatt. Hvorvidt et aktuelt tilfelle bør etterforskes kan også bero på andre opplysninger politiet har om de involverte, men som i forbindelse med konsultasjonen er anonymisert. Politiets innledende undersøkelser og eventuell videre etterforskning har som formål å avdekke slike forhold og resultatet av disse kan vanskelig forskutteres.

Problemstillingen er tidligere omhandlet i brev fra riksadvokaten 5. desember 1994, hvor det ble frarådet at politi- og påtalemyndighet deltok i tverrfaglige rådgivningsgrupper som skulle vurdere tiltak, herunder drøfte spørsmålet om anmeldelse eller ikke, i enkeltsaker hvor det forelå mistanke om at barn hadde vært utsatt for seksuelle overgrep. Dette ble den gang begrunnet med at slik deltakelse kunne vanskeliggjøre et nødvendig kritisk og uavhengig forhold til anmeldelser fra andre representanter i gruppen. Erfaringen den gang var at samhandling og samarbeid i konsultative fora i konkrete enkeltsaker innebar en viss fare for uheldig rolleblending, ansvarsfraskrivelse og med tilhørende pulverisering.

Riksadvokaten har ikke negative merknader til at politi og påtalemyndighet i dag deltar i tverrfaglige drøftelser om mulige straffbare vold og overgrep mot barn, også der hvor enkeltsaker berøres, men man skal nøye seg med generelle redegjørelser i tråd med ovennevnte angivelse. Av prinsipielle grunner bør politiet og påtalemyndighetens representanter forlate møter dersom spørsmålet om anmeldelse skal inngis kommer opp i enkeltsaker, også om problemstillinger drøftes anonymt.

Det understrekes at samarbeid og samhandling med andre etater er både nødvendig og ønskelig i den enkelte sak når denne er blitt en politisak, typisk når det foreligger en anmeldelse eller dersom etterforskning er besluttet på annet grunnlag. Men dette må skje under klare ansvarsforhold og god rolleforståelse.

Riksadvokaten vil vurdere om det på grunnlag av erfaringer, evalueringer etc. er behov for nærmere retningslinjer for politi og påtalemyndighetens deltakelse i konsultasjonsteam på dette feltet.

En gjør oppmerksom på at den delen av barnehusenes virksomhet som knyttes til etterforskning, hører under påtalemyndighetens fagledelse. Påtalemyndigheten vil følgelig ha tilsynsansvar for denne delen, noe ikke minst statsadvokatene bes merke seg.

Politimesterne må besørge at riksadvokatens direktiver gjøres kjent for relevant personell, herunder ledelsen av barnehusene.

Avslutningsvis bemerkes at det fra dette embetet er varslet at det vil bli gjennomført en revisjon av direktiver og retningslinjer for tilrettelagte avhør gitt ved brev 21. oktober 2015. Dette arbeidet, som vil inkludere en skriftlig høring, kommer i gang først et stykke ut i 2017.

Tor-Aksel Busch
(sign)

Birgitte Istad
statsadvokat
(sign)

vedlegg

Gjenpart (uten vedlegg):

1. Politidirektoratet, per e-post til politidirektoratet@politiet.no
2. Justis- og beredskapsdepartementet, Politiavdelingen, per e-post til postmottak@jd.dep.no